

Теоретичне підґрунтя інтуїтивізму Б. Кроче /Свінціцька О.І. //Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.філос.н. Полішук О. П.]. – Житомир : Житомирський державний центр науково-технічної і економічної інформації, 2009. – С. 101-103. (3 с., 0, 2д.а.) (матеріали конференції)

Олена Свінціцька,
асистент кафедри редагування
та основ журналістики,
аспірант кафедри філософії
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ІНТУЇТИВІЗМУ Б. КРОЧЕ

Свого часу вчення Кроче презентувало новий тип теорії інтуїції: інтуїтивне пізнання було проголошено неінтелектуальною функцією. Щоправда, як і раніше стверджувалось, що інтуїція дає знання, доводилась первинність та автономність інтуїції, однак, разом з тим підкреслювалось, що інтуїтивне знання – суттєво інше, ніж знання інтелектуальне.

Аналізуючи світоглядні позиції італійського мислителя, дослідники (Б. Лопухов, А. Малінкін, Ю. Сабадаш, Л. Левчук, Т. Лютий, М. Бровко та ін.) звертають увагу на аспекти «філософії Духу» і вказують, що Б. Кроче є неогегельянцем. Однак, сам філософ не вважав себе учнем Г. Гегеля, оскільки панлогізм останнього підірвав у нього довіру до гегельянської системи. Але це не завадило італійцю «вплітати методи і поняття» німецького мислителя у свої твори. За словами Кроче це стосувалось не лише його ідей в естетиці, а й в філософії мови, філософії моралі, філософії економіки і філософії права, де тлумачення ним багатьох проблем відрізнялось від гегелівського.

Варто зауважити, що у науковій літературі обійдено увагою питання витоків інтуїтивізму Кроче. Побіжно ця проблема висвітлена В. Асмусом у книзі «Проблема інтуїції в філософії та математиці. Нарис історії: XVII — початок XX ст.».

Порівняльний аналіз філософських поглядів Б. Кроче та основних думок філософів-антиінтелектуалістів, засвідчив, що одним із наріжних каменів інтуїтивізму італійського мислителя є антиінтелектуальне вчення А. Бергсона. У своїй філософії французького мислитель доволі майстерно сплавив в одне ціле ідеї, запозичені у німецьких ірраціоналістів (Ф. Шеллінга в останній період його діяльності та А. Шопенгауера), і спірітуалістичні та ірраціоналістичні ідеї

французьких ідеалістів Мен де Бірана и Є. Бутру. Виділимо ключові ідеї А. Бергсона, які лягли в основу теорії інтуїції Кроче:

- ✓ носієм пізнання є не матеріальний орган людського тіла – мозок, а – «чисте» пізнання або спонтанний дух. (У Кроче носієм пізнання теж виступає інтуїція);
- ✓ поняття не здатні виражати, охоплювати реальність, бо вони не охоплюють індивідуальне, що належить до сфери інтуїції. (На думку італійського філософа, поняття не є поняттям, якщо воно не містить експресивної сили, що є ознакою інтуїції);
- ✓ інтелект та інтуїція – два види знання, які розвиваються паралельно (Для Б. Кроче пізнання людини має активний характер і набуває дві форми: інтуїтивну та логічну);
- ✓ інтелект – це ядро, навколо якого існує інстинкт, очищений і розширений до стану інтуїції, який утворює лише нечітку туманність (італійський мислитель називає мистецьку практику суто інтуїтивним пізнанням, а науку – інтелектуальним пізнанням);
- ✓ абсолютне може міститися лише в інтуїції (під інтуїцією він розумів «вчувствование», за допомогою якого переносяться всередину предмета, щоб відчуті співпадання з тим, що є в ньому єдине і неповторне);
- ✓ існують люди, призначення яких ніби й полягає в тому, щоб бачити і змушувати бачити інших те, що вони не помічають. Такими людьми, на переконання Бергсона, є художники. Інтуїції художників, вільні від практики, вводять людське сприйняття у справжню реальність. Художник дійсно бачить кольори і форми, чує тони і голоси. Він володіє даром показувати в речах ту сторону, яка не мала відношення до їх практичного призначення – не лише до дійсного, а й до можливого – і яка утворює реальне ядро речі. Переваги художньої інтуїції полягають у тому, що навіть за умов односторонності, вона залишається адекватною щодо реальності. Звідси, художню інтуїцію, хоча й певною мірою, можна кваліфікувати як пізнання. («Світський папа» вводить поняття «концентрація духу». Названа концентрація у художників є дещо більшою, бо вони бачать те, що інші тільки іноді відчують, помічають, але не бачать актуальним. Звідси можна зробити припущення про наявність у художника або іншого митця особливого ступеня розвитку інтуїції, оскільки він бачить світ по-іншому, ніж пересічна людина);

- ✓ переважними носіями і здобувачами інтуїтивного пізнання є митці, тобто справжньою галуззю інтуїтивного пізнання, за Бергсоном, є мистецтво. Звідси, основна його функція – пізнавальна в формі інтуїції (Вкажемо, що інтуїція у Кроче є синонімом інтуїтивного пізнання. Філософ відстоює думку про автономність інтуїтивного пізнання, якому не потрібен так би мовити господар та чужі очі);
- ✓ мистецтво підноситься до висот/на п'єдестал пізнавальної діяльності, а естетична інтуїція оголошується у ній вищою і найадекватнішою формою пізнання;
- ✓ розрізнення двох видів інтуїції: філософської, що осягає загальний хід життя, і художньої, спрямованої на індивідуальні явища. (Філософ виокремлює такі різновиди інтуїції за формами прояву: інтуїція історична (вона ж філософська, оскільки Кроче ототожнював філософію з історією, та фантастична або художня інтуїція. Але обидві вони базуються на індивідуальності вираження, на його погляд. Тому й насправді не можна говорити про різновиди інтуїції. Оскільки не існує інтелектуальної інтуїції в філософії чи естетичної інтелектуальної інтуїції в мистецтві, бо є лише чотири щаблі Духу, які виявляються свідомістю);
- ✓ дух (*інтуїція – авт.*) – це реальність, яка творить (для Б. Кроче інтуїція – це духовна активність).

Отже, одним із джерел інтуїтивізму Б. Кроче є антиінтелектуальне вчення А. Бергсона. Але в протиставленні інтуїції інтелекту, італійський мислитель не доходить до повного антиінтелектуалізму.

Бергсонівська інтуїція-слово, пов'язана з допомогою «вираження» з поняттям, у Кроче зазнала трансформації і представлена автономною інтуїцією-вираженням, яка передує інтелектуальному пізнанню. Інтуїція розглядається італійським філософом вже не як антипод поняття, а як умова його реалізації в духові, як одна із форм зв'язку рівнів людської духовності.